

SIIKAISTEN YHTENÄISKOULUN TASA-ARVO-
JA YHDENVARTAISUUSSUUNNITELMA
2024 - 2027

Hyvinvointilautakunta 4.12.2023

Sisällys

1. TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMAN LAATIMISEN PERUSTEET	2
1.1 Tasa-arvolaki.....	2
1.2 Yhdenvertaisuuslaki	4
1.3 Opetussuunnitelman perusteet	7
2. OHJEISTUKSIA KOULUJEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMIEN LAATIMISEEN	8
2.1 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutetut valvovat	8
2.2 Syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen.....	8
3. TAVOITTEENA TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN KOULU.....	10
3.1 Arvioinnin kriteerit.....	10
3.2 Kysely tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Siikaisten yhtenäiskoulussa.....	10
3.3 Opetuksen järjestäminen.....	11
3.4 Opintosuoritusten arviointi.....	11
3.5 Elämäkatsomus vakaumus ja mielipide.....	12
3.6 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli	12
3.7 Vammaisuus ja terveydentila.....	13
3.8 Seksuaalinen suuntautuminen.....	13
3.9 Seksuaalinen häirintä.....	13
3.10 Seksuaalisen häirinnän ehkäisy	14
3.11 Puuttuminen syrjimiseen ja häirintään	17
4. SUUNNITTELU JA SEURANTA.....	19
LIITE 1: KYSELY TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMISESTA SIIKAISTEN YHTENÄISKOULUSSA	20

1. TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMAN LAATIMISEN PERUSTEET

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) tuli voimaan Suomessa vuoden 1987 alussa. Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) ja tasa-arvolain muutokset tulivat voimaan ensimmäinen tammikuuta 2015.

Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Yhdenvertaisuuslain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Koska edellä mainitut lait ovat sisällöltään ja ohjausvaikutuksiltaan samansuuntaisia, tämä suunnitelma on laadittu niiden molempien pohjalta. Edellä mainituilla laeilla säädetään sekä henkilöstöä että varsinaista toimintaa koskevista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusperiaatteista. Tässä suunnitelmassa käsitellään kuitenkin vain koulun toiminnan tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta. Henkilöstön osalta niitä käsitellään kunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa.

1.1 Tasa-arvolaki

Tasa-arvolain 5a §:n mukaan tasa-arvosuunnitelma voidaan laatia enintään kolmeksi vuodeksi. Tämä Siikaisten yhtenäiskoulun tasa-arvosuunnitelma on laadittu vuosille 2024 - 2026. Uudistuksen myötä perusopetuksen järjestäjää koskevat seuraavat tasa-arvolain säädökset

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

3 § Määritelmiä

Koulutuksen järjestäjällä tarkoitetaan tässä laissa sitä, joka järjestää lakiin perustuvaa opetusta tai koulutusta.

Sukupuoli-identiteetillä tarkoitetaan tässä laissa henkilön kokemusta omasta sukupuolestaan.

Sukupuolen ilmaisulla tarkoitetaan tässä laissa sukupuolen tuomista esiin pukeutumisella, käytöksellä tai muulla vastaavalla tavalla. Mitä tässä laissa säädetään sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä, sovelletaan vastaavasti syrjintään, joka perustuu siihen, että henkilön fyysiset sukupuolta määrittävät ominaisuudet eivät ole yksiselitteisesti naisen tai miehen.

5 § Tasa-arvon toteuttaminen koulutuksessa ja opetuksessa

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen.

5 a § Toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi oppilaitoksissa

Koulutuksen järjestäjä vastaa siitä, että vähintään kolmen vuoden välein laaditaan oppilaitoskohtaisesti tasa-arvosuunnitelma yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden tai opiskelijoiden kanssa. Suunnitelma voidaan sisällyttää osaksi opetussuunnitelmaa tai muuta oppilaitoksen suunnitelmaa.

Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää:

- 1) selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta;
- 2) tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi;
- 3) arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteuttamisesta ja tuloksista.

Erityistä huomiota tulee kiinnittää oppilas- tai opiskelijavalintoihin, opetuksen järjestämiseen, oppimiseroihin ja opintosuoritusten arviointiin sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

6 c § Sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvan syrjinnän ennaltaehkäisy

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu velvoite tulee ottaa huomioon oppilaitoksen ja työnantajan 5 a ja 6 a §:n mukaisia tasa-arvosuunnitelmia valmisteltaessa ja tasa-arvoa edistävästä toimenpiteistä päätettäessä.

7 § Syrjinnän kieltö

Välitön ja välillinen syrjintä sukupuolen perusteella on kielletty. Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella;
- 2) eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä;
- 3) eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisuuden perusteella.

Välillisellä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- 1) eri asemaan asettamista sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun nähden neutraalilta vaikuttavan säännöksen, perusteen tai käytännön nojalla, jos menettelyn vaikutuksesta henkilöt voivat tosiasiallisesti joutua epäedulliseen asemaan sukupuolen perusteella;
- 2) eri asemaan asettamista vanhemmuuden tai perheen huoltovelvollisuuden perusteella.

Edellä 3 momentissa tarkoitettu menettely ei kuitenkaan ole syrjintää, jos sillä pyritään hyväksyttävään tavoitteeseen ja valittuja keinoja on pidettävä aiheellisina ja tarpeellisina tähän tavoitteeseen nähden.

Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käsikä tai ohjetta harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä.

Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

Sukupuoleen perustuvalla häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa henkilön sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun liittyvää ei-toivottua käytöstä, joka ei ole luonteeltaan seksuaalista ja jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan tämän henkistä tai fyysistä koskemattomuutta ja jolla luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.

1.2 Yhdenvertaisuuslaki

1 § Lain tarkoitus

Tämän lain tarkoituksena on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

2 § Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Lakia ei kuitenkaan sovelleta yksityiseikä perhe-elämän piiriin kuuluvaan toimintaan eikä uskonnonharjoitukseen.

3 § Suhde muuhun lainsäädäntöön

Sukupuoleen perustuvan syrjinnän kiellosta ja sukupuolten välisen tasa-arvon edistämisestä säädetään naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetussa laissa (609/1986).

Yhdenvertaisuuslaissa on säädetty seuraavista yhdenvertaisuuden edistämiseen liittyvistä velvoitteista, jotka koskevat koulutuksen järjestäjiä ja oppilaitoksia:

6 § Koulutuksen järjestäjän velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta

Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden

- 1) toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen toimintaympäristö,
- 2) voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Koulutuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on varattava oppilaille ja heidän huoltajilleen sekä opiskelijoille tai heidän edustajilleen mahdollisuus tulla kuulluiksi edistämistoimenpiteistä.

Yhdenvertaisuuslain 3 luvussa on säädetty syrjinnän ja vastatoimien kielloista seuraavaa:

8 § Syrjinnän kieltö

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi tässä laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

9 § Positiivinen erityiskohtelu

Sellainen oikeasuhtainen erilainen kohtelu, jonka tarkoituksena on tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen taikka syrjinnästä johtuvien haittojen ehkäiseminen tai poistaminen, ei ole syrjintää.

10 § Välitön syrjintä

Syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

11 § Erilaisen kohtelun oikeuttamisperusteet

Erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia.

13 § Välillinen syrjintä

Syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

14 § Häirintä

Henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukkaava käyttäytyminen on häirintää, jos

- 1) loukkaava käyttäytyminen liittyy 8 §:n 1 momentissa tarkoitettuun syyhyn ja käyttäytymisellä
- 2) vihamielinen tai hyökkäävä ilmapiiri.

15 § Kohtuulliset mukautukset vammaisten ihmisten yhdenvertaisuuden toteuttamiseksi

Viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla.

Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

16 § Vastatoimien kieltö

Henkilöä ei saa kohdella epäsuotuisasti eikä hänelle kielteisiä seurauksia aiheuttavalla tavalla sen vuoksi, että hän on vedonnut tässä laissa säädettyihin oikeuksiin tai velvollisuuksiin, osallistunut syrjintää koskevan asian selvittämiseen taikka ryhtynyt muihin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden turvaamiseksi.

1.3 Opetussuunnitelman perusteet

Voimassa olevissa opetussuunnitelman perusteissa todetaan perusopetuksen tasa-arvoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta seuraavaa:

”Perusopetuksen yhteiskunnallisena tehtävänä on edistää tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja oikeudenmukaisuutta. Perusopetus kartuttaa inhimillistä ja sosiaalista pääomaa. Inhimillinen pääoma koostuu osaamisesta ja sosiaalinen pääoma ihmisten välisistä yhteyksistä, vuorovaikutuksesta ja luottamuksesta. Yhdessä ne edistävät yksilöllistä ja yhteiskunnallista hyvinvointia ja kehitystä. Perusopetuksen tehtävänä on osaltaan ehkäistä eriarvoistumista ja syrjäytymistä sekä edistää sukupuolten tasa-arvoa. Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia eri oppiaineiden opinnoissa sekä lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsaa ilman sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

Perusopetuksen kulttuuritehtävänä on edistää monipuolista kulttuurista osaamista ja kulttuuriperinnön arvostamista sekä tukea oppilaita oman kulttuuri-identiteetin ja kulttuurisen pääoman rakentamisessa. Opetus lisää ymmärrystä kulttuureiden moninaisuudesta ja auttaa hahmottamaan kulttuureita menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden jatkumoina, joissa jokainen voi itse olla toimijana.

Elämän, toisten ihmisten ja luonnon kunnioittamisen rinnalla korostetaan ihmisarvon loukkamattomuutta, ihmisoikeuksien kunnioittamista ja suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.”

2. OHJEISTUKSIA KOULUJEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMIEN LAATIMISEEN

2.1 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusvaltuutetut valvovat

Tasa-arvovaltuutettu valvoo tasa-arvolakia ja edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Valtuutettu antaa ohjeita ja neuvoja tasa-arvolakiin liittyvistä kysymyksistä, sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvasta syrjinnästä sekä sukupuolten tasa-arvon edistämisestä. Tasa-arvolaki kieltää oppilaitoksissa tapahtuvan syrjinnän sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella.

Tämän lisäksi opetuksen, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjän on huolehdittava siitä, että oppilaitoksissa ja varhaiskasvatuksessa tehdään järjestelmällistä ja suunnitelmallista työtä sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi.

Tasa-arvotyön kannalta on tärkeää, että työ perustuu koulun tai oppilaitoksen ja sen opiskelijoiden tai oppilaiden tarpeisiin. Kun koulu tai oppilaitos laatii omia tarpeitaan vastaavan tasa-arvosuunnitelman, voimistuu myös sitoutuminen tasa-arvon edistämiseen. Tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää selvitys koulun tai oppilaitoksen tasa-arvo-tilanteesta, tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi sekä arvio aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneiden toimenpiteiden toteutumisesta ja tuloksista. Oppilaitosten tulee myös ennaltaehkäistä syrjintää sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu valvoo yhdenvertaisuuslain noudattamista työelämän ulkopuolella sekä edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäisee syrjintää. Yhdenvertaisuuslain sisällöt liittyvät yhdenvertaisuuden edistämiseen, syrjinnän kieltoihin sekä syrjinnän uhrin oikeusturvaan. Yhdenvertaisuuden arviointi voi sisällöllisesti jakautua kahteen osa-alueeseen, jotka ovat:

- syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen
- yhdenvertaisuuden edistäminen.

2.2 Syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen

Yhdenvertaisuuslain yksi keskeisistä tavoitteista on ehkäistä syrjintää. Syrjinnän tunnistaminen on tärkeä osa yhdenvertaisuuden arvioimista. Arviointia tehtäessä olisi hyvä tietää, mitä syrjintä eri muodoissaan yhdenvertaisuuslain mukaan tarkoittaa, mikä on kiellettyä syrjintää ja mikä laillista erilaista kohtelua, mitä tarkoitetaan positiivisella erityiskohtelulla, mitä tarkoitetaan kohtuullisilla mukautuksilla ja minkälaista syrjintää eri väestöryhmien kohdalla esiintyy.

Yhdenvertaisuuslain mukaan ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. Välittömän ja välillisen syrjinnän lisäksi laissa tarkoitettua syrjintää on häirintä, kohtuullisten mukautusten epääminen sekä ohje tai käsky syrjiä.

Muodollinen yhdenvertaisuus	Tosiasiallinen yhdenvertaisuus
Muodollisen yhdenvertaisuuden toteutuminen tarkoittaa sitä, että samanlaisessa tapauksessa ihmisiä tulee kohdella samalla tavoin ilman syrjintää.	Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi merkitä poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tämä edellyttää niiden olosuhteiden muuttamista, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista.

Positiivinen erityiskohtelu edistää yhdenvertaisuutta

Positiivisessa erityiskohtelussa on kyse tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseksi tarpeellisista erityistoimenpiteistä, joilla parannetaan tiettyyn ryhmään kuuluvien henkilöiden asemaa ja olosuhteita. Kaikkien samanlainen kohtelu ei käytännössä riitä takaamaan sitä, että yhteiskunnassa heikommassa asemassa olevilla ihmisryhmillä olisi yhdenvertaiset mahdollisuudet. Tosiasiassa ihmiset joutuvat epäedullisempaan asemaan usein juuri jonkun kielletyn syrjintäperusteen, kuten seksuaalisen suuntautumisen, alkuperän tai vammaisuuden vuoksi. Tämä johtuu usein yhteiskunnan rakenteissa olevasta syrjinnästä ja ennakkoluuloista. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutuminen voikin edellyttää syrjinnälle erityisen alttiiden ryhmien tarpeiden huomioon ottamista. Positiivinen erityiskohtelu on yksi keino edistää tosiasiallisen yhdenvertaisuuden toteutumista sekä lievittää ja ehkäistä rakenteissa olevan syrjinnän aiheuttamia haittoja. Positiivisen erityiskohtelun tarkoituksena siis on, että kaikilla olisi myös käytännössä mahdollisuus yhdenvertaisiin oikeuksiin.

Positiivisen erityiskohtelun tulee olla sen tavoitteeseen nähden oikeasuhtaista ja suunnitelmallista. Toimenpiteiden oikeasuhtaisuutta arvioidaan aina tapaus- ja tilannekohtaisesti. Positiivisten erityistoimien tulee olla väliaikaisia, ja positiivinen erityiskohtelu on mitoitettava tarkoin kestoaltaan ja laajuudeltaan. Tämä tarkoittaa sitä, että erityiskohteluista pitää luopua, kun tilanne on korjaantunut.

Kohtuulliset mukautukset edistävät yhdenvertaisuutta

Kohtuullisilla mukautuksilla turvataan vammaisten henkilöiden tosiasiallista yhdenvertaisuutta erilaisissa tilanteissa. Kohtuullisia mukautuksia arvioitaessa lähtökohdaksi on otettava ensisijaisesti vammaisen henkilön tarpeet. Kohtuullisten mukautusten epääminen on syrjintää yhdenvertaisuuslain mukaan. Kouluissa ja oppilaitoksissa kohtuullisia mukautuksia voidaan tehdä esimerkiksi järjestämällä luokkatilaan tarpeelliset apuvälineet, kehittämällä opintojen suoritusmahdollisuuksia ja mukauttamalla opetusta.

3.TAVOITTEENA TASA-ARVOINEN JA YHDENVERTAINEN KOULU

3.1 Arvioinnin kriteerit

Yhdenvertaisuuslain 6 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnin tulisi kohdistua ainakin asioiden vaikutuksiin koulussa:

- oppilaan perheen sosioekonominen asema
- oppilaan ikä
- oppilaan sukupuoli
- oppilaan alkuperä ja kansalaisuus
- oppilaan kieli
- oppilaan uskonto ja vakaumus
- oppilaan seksuaalinen suuntautuminen
- oppilaan vammaisuus ja terveydentila

Tasa-arvon yhdenvertaisuuden edistämässä ei ole kyse vain oikeudenmukaisuuden toteuttamisesta, vaan myös edellytysten luomisesta viihtyisän ja motivoivan oppimisympäristön syntymiseksi. Kun kaikkien osaamista ja työtä arvostetaan oikeudenmukaisesti, edistää se oppilaiden hyvinvointia ja kouluviihtyvyyttä.

Koulun toiminnan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi keskeisiä kehittämisaikavälisiä ovat

epätasa-arvon ja syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen

- toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi ja yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteutuminen
- osallisuuden lisääminen

Siikaisten yhtenäiskoulun vuosiluokkien 4 – 9 oppilaille tehtiin kysely, jolla kartoitettiin heidän käsityksiään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta koulussa. Ennen kyselyn toteuttamista kyselyn suorittanut opettaja avasi oppilaille tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsitteistöä ja tematiikkaa. Kyselylomake on tämän suunnitelman liitteenä.

3.2 Kysely tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Siikaisten yhtenäiskoulussa

Yhdenvertaisuus - ja tasa-arvosuunnitelman kyselyllä selvitettiin syyskuussa 2023 Siikaisten yhtenäiskoulun luokkien 4-9 oppilaiden kokemuksia koulussa koettuun tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen, häirintään ja syrjintään. Kyselytilanteessa opettaja avasi kysymysten käsitteet oppilaille väärinkäsitysten välttämiseksi. Kaikki koulussa olleet oppilaat luokilta 4-9 vastasivat kyselyyn. Jos oppilas mainitsi esimerkiksi häirinnän kokemuksia, hän lisäsi kyselykaavakkeeseen ajankohdan tapahtuneesta. Jos kyselyn perusteella nousee esiin esim. opettajien aiheuttamaa kiusaamisen kokemusta tai opettajan aiheuttamaa häirinnän kokemusta, oppilasta ohjeistetaan ottamaan asia keskusteluun joko kuraattorin tai rehtorin kanssa.

Oppilaiden vastauksissa tuli esille näkemys, että he saavat ilmaista mielipiteensä joko erittäin tai melko hyvin; ja että heitä kohdellaan samanarvoisesti; myös opintosuoritusten arvioinnissa samanarvoisuus toteutuu. Seksuaalisen häirinnän kokemuksia löytyi pääosin yläkoulun oppilailta, mikä noudattaa valtakunnallisten kyselytutkimusten tuloksia. Oppilaat katsoivat koulussamme puututtavan hyvin häirintätilanteisiin. Osa oppilaista katsoi havainneensa syrjintää ja kiusaamista. Tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta oppilaat ilmoittivat saaneensa joko hyvin tai erittäin hyvin.

Koska oppilasmäärät ja vastanneiden määrät ovat niin suppeat voi yksittäinen oppilas olla tunnistettavissa vastauksista ja koska ei voi tarkasti tietää, mitä kukin oppilas on vastatessaan kysymyksillä ymmärtänyt, laajempi kooste löytyy tämän suunnitelman liitteestä, joka ei ole julkinen.

3.3 Opetuksen järjestäminen

Siikaisten yhtenäiskoulussa huolehditaan, että oppilaalla on oikeus saada opetussuunnitelman mukaista opetusta, oppilaanohjausta sekä oppimisen ja koulunkäynnin tukea heti tuen tarpeen ilmetessä. Oppilaalla on myös oikeus saada maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämä oppilashuolto sekä laissa määritellyt opintososiaaliset edut ja palvelut. Opetuksessa käytettävät työvälineet, työaineet ja oppimateriaalit ovat kaikkien saatavilla. Koulussa ei järjestetä maksullisia opintoretkeä tai leirikouluja, mutta osallistuvat oppilaat voidaan velvoittaa toimimaan niihin liittyvissä varainkeruuhankkeissa.

Opetukseen osallistuvalla on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön. Koulussa noudatetaan KiVa koulu -ohjelmaa. Ohjelma tarjoaa koulun henkilökunnalle tietoa kiusaamisesta ja ohjeet siihen puuttumisesta. Se pyrkii sitouttamaan kaikki koulun aikuiset kiusaamisen vastaiseen työhön ja sen avulla varmistetaan, että kouluissa puututaan kaikenlaiseen kiusaamiseen ja syrjintään ja kasvatetaan oppilaita, jotka eivät kiusaa muita. Koulussa toteutetaan myös vuosittain kiusaamiskyselyt (KiVa koulu -ohjelman mukaisesti).

Koulun aikuisten toiminta ja toimintakulttuuri perustuvat oppilaan etuun. Oppilaalla on oikeus ilmaista näkemyksensä ja tulla kuulluksi, ja oppilaan mielipidettä myös kunnioitetaan. Kyselyn perusteella oppilaat katsoivat, että he saavat ilmaista mielipiteensä joko hyvin tai erittäin hyvin.

Vaikka opetus on mahdollisimman sukupuolineutraalia, eli oppilaiden sukupuoleen kiinnitetään mahdollisimman vähän huomiota, otetaan opetuksessa myös huomioon ns. sukupuolisensitiivisyys. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että koulun toiminnassa ja opetuksessa tunnustetaan ja huomioidaan tyttöjen ja poikien erilaiset tarpeet eri ikä- ja kehitysvaiheissa. Toiminta, opetus ja oppimisympäristöt järjestetään sellaisiksi, että ne sopivat sekä tytöille että pojille. Oppilaita kannustetaan sukupuolesta riippumatta löytämään omat henkilökohtaiset vahvuutensa.

3.4 Opintosuoritusten arviointi

Oppilaan arviointi perustuu opetussuunnitelmassa esitettyjen tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteet ja arviointiperusteet kerrotaan oppilaille. Arviointi voi olla oppilaan opettajan asiantuntija-arviointia tai se voi olla toisen oppilaan antamaa

vertaisarviointia. Lisäksi oppilasta ohjataan asettamaan itse tavoitteita omalle oppimiselle ja arvioimaan omaa opintoja etenemistään hänen ikätasonsa huomioiden.

Arvioinnissa ei verrata oppilaiden suorituksia toisiinsa eikä arviointi kohdistu oppilaan persoonaan, temperamenttiin tai muihin henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Arvioinnin tulee olla oppimista ohjaavaa. Arvioinnissa käytetään monipuolisia menetelmiä ja opettajan on annettava oppilaalle jatkuvaa palautetta hänen edistymisestään. Oppilaalle on annettava mahdollisuus osoittaa osaamistaan erilaisilla tavoilla. Opettaja käy ennen jokaista arvioitavaa työtä tarkasti läpi, mihin arviointi perustuu: tehtävän/työn osa-alueet, tarkat ohjeet sekä arvioinnin perusteet. Opettaja antaa palautteen arviointikriteerien mukaan.

Oppilaan käyttäytyminen arvioidaan erikseen, eikä se vaikuta yksittäisestä oppiaineesta saatavaan arvosanaan. Oppilaalla on oikeus saada tietoa opettajalta arviointiperusteiden soveltamisesta häneen. Perusopetuksen päättöarvosanat annetaan yhdenvertaisin perustein. Koulun sisällä on yhtenäinen arviointikulttuuri.

Opintosuoritusten arvioinnissa samanarvoisuus toteutuu oppilaiden mielestä joko erittäin tai melko hyvin kyselyn tulosten perusteella.

3.5 Elämäkatsomus vakaumus ja mielipide

Syrjintä vakaumuksen perusteella on laissa kielletty. Kiellettyä on myös oman syrjivän käytöksen perusteleminen vakaumuksella. Syrjintä vakaumuksen perusteella tarkoittaa ihmisen elämäkatsomuksellisten arvojen loukkaamista. Koulussa kunnioitetaan ihmisten erilaisia elämäntapoja ja elämänarvoja. Ilmapiiri on erilaisia vakaumuksia kohtaan avoin ja erilaisiin vakaumuksiin suhtaudutaan yhdenvertaisesti. Koska epäkunnioittava suhtautuminen toisen vakaumukseen saattaa johtua tietämättömyydestä ja ennakkoluuloista, koulussa pyritään järjestämään mahdollisuuksia tutustua erilaisiin arvomaailmoihin. Kouluissa voi vierailta tasapuolisesti eri elämäkatsomuksellisia mielipiteitä edustavia vieraita kuten esimerkiksi uskonnollisten seurakuntien ja yhdistysten edustajia sekä yhteiskunnallisia järjestöjä. Virallisessa tiedotuksessa ja henkilökunnan antamassa neuvonnassa kunnioitetaan erilaisia vakaumuksia ja erilaisia arvopohjia. Ruokailussa otetaan huomioon vakaumukset sekä erityisruokavaliot.

3.6 Etninen tausta, kansallisuus ja kieli

Etnisestä taustastaan, kansallisuudestaan tai kielestään riippumatta kaikki ovat samanarvoisia. Oppilaiden, henkilökunnan ja vierailijoiden oikeutta etniseen ja kulttuuriseen identiteettiin kunnioitetaan. Rasismia ja etnistä syrjintää ei sallita. Tavoitteena on, että syrjintä ehkäistään jo ennalta. Syrjintätapaukset tunnistetaan ja niihin puututaan välittömästi. Monimuotoisuutta arvostavaa ja keskustelevaa toimintakulttuuria kehitetään sekä tuetaan tasa-arvoista kohtaamista ja vuorovaikutusta. Tarvittaessa koulussa huolehditaan tulkkipalveluiden järjestämisestä, jotta esimerkiksi koulun ja kodin yhteistyötä voidaan toteuttaa oppilaan huoltajan äidinkielestä huolimatta.

Erilaisia ajattelu- ja toimintatapoja sallitaan ja hyväksytään. Monikulttuurisuutta pidetään positiivisena resurssina, johon erilaiset ihmiset tuovat täydentävää osaamista. Monimuotoista osaamista pyritään hyödyntämään kaikessa toiminnassa.

3.7 Vammaisuus ja terveydentila

Ketään ei syrjitä vammaan tai terveydentilan perusteella. Ihmisen kohtelu on yhdenvertaista ja asiallista, on sitten kyse psyykkisestä tai fyysisestä sairaudesta tai vammasta. Oppilaalla ja henkilökuntaan kuuluvalla on oikeus päättää, mitä hän kertoo yhteisönsä henkilöille terveydentilastaan tai vammastaan. Asiasta sovitaan aina oppilaan huoltajan kanssa. Koulussa tehdään mahdollisuuksien mukaan erityisjärjestelyjä tai opiskelupaikka osoitetaan tarvittaessa erityiskoulusta, erityisluokalta tai sairaalakoulusta. Näistä päätetään erikseen sen jälkeen, kun asianomaista oppilasta ja hänen huoltajaansa on kuultu asiassa.

Vaikka Siikaisten yhtenäiskoulua on korjattu, iäkäs rakennus ei ole kulkureiteiltään esteetön. Tarvittaessa kulkemista on tuettu avustajajärjestelyin, myös ruokalaan kuljettaessa. Rakennuksessa on inva-WC, ja kaikua sekä hälyä vaimentamaan on asennettu akustisia levyjä. Tarpeen niin vaatiessa koulua saneerataan asentamalla esimerkiksi porrashissi.

Henkilökohtaisten apuvälineiden hankinnasta on päätetty tapauskohtaisesti. Koulu tukee oppilaiden käytössä olevien apuvälineiden ylläpitoa ja käyttöä.

Mikäli oppilaalle on terveydentilaan liittyviä asioita, jotka edellyttävät kouluaikana seuranta- ja hoitotoimenpiteitä, asiassa toimitaan terveydenhoitohenkilöstön antamien ohjeiden mukaisesti.

Opetushenkilöstöllä ei kuitenkaan ole terveydenhuoltoalan koulutusta, mikä otetaan huomioon järjestelyjä tehtäessä.

3.8 Seksuaalinen suuntautuminen

Siikaisten yhtenäiskoulun toiminnassa ja opetuksessa annetaan tilaa ja aikaa moninaiselle sukupuolen tai sukupuoleettomuuden ilmaisulle sekä sukupuoli-identiteetin kehitykselle ja sen pohtimiselle. Oppilaan, henkilökuntaan kuuluvan ja vierailijan seksuaalista suuntautumista kunnioitetaan. Seksuaaliseen suuntautumiseen perustuvaa syrjintää ei sallita. Erilaisten ihmisten kohtaamisen ja arvostamisen kulttuuria tuetaan ja edistetään. Hyväksyvää, avointa ja sallivaa ilmapiiriä rakennetaan tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Oppilaat ja henkilökunta ottavat toiminnassaan ja tiedotuksessaan huomioon seksuaalisen moninaisuuden. Seksuaalisesta moninaisuudesta kerrotaan ja keskustellaan oppitunneilla osana opetussuunnitelmia ja opetusta.

3.9 Seksuaalinen häirintä

Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä, jolla loukataan toisen koskemattomuutta. Seksuaalisella häirinnällä luodaan usein uhkaava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri. Sillä on yhtymäkohtia kiusaamiseen, mutta häirinnän ei tarvitse aina olla ilkeämielistä. Vakavimmillaan häirintä voi muuttua seksuaaliseksi väkivallaksi ja rikokseksi. Seksuaalinen häirintä voi olla esim.

- vihjailevia eleitä tai ilmeitä,
- härskejä puheita, nimittelyä, kaksimielisiä vitsejä,
- vartaloa, pukeutumista tai yksityiselämää koskevat huomautukset tai kysymykset,

- pornoaineiston esille asettaminen, seksuaalisesti värityneet kirjeet, puhelinsoi-
tot tai sähköpostit,
- fyysinen koskettelu, seksuaalisväritteiset ehdotukset tai vaatimukset,
- siihen voi liittyä myös seksuaalista väkivaltaa, esimerkiksi raiskaus tai sen yritys.

Lasten ja nuorten kokema seksuaalinen häirintä on Suomessa yleistä ja lisääntynyt. Tytöt kokevat seksuaalista häirintää poikia enemmän, ja sateenkaarinuoret huomatta-
vasti muita enemmän. Erityisesti seksuaalinen häirintä netissä on lisääntynyt viime vuo-
sina. Kokemukset seksuaalisesta häirinnästä ovat keskimäärin lisääntyneet peruskou-
lun 8.- ja 9.-luokilla, lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Varsinkin puhelimesta
tai internetissä tapahtuva seksuaalinen häirintä on runsasta ja lisääntynyt huomatta-
vasti viimeisen viiden vuoden aikana etenkin tyttöjen keskuudessa perusasteella ja II
asteella. Tyttöjen julkisessa tilassa kokema seksuaalinen häirintä on myös huomattavaa
ja selvästi lisääntynyt viime vuosina, joskaan ei niin yleistä kuin netissä tapahtuva häi-
rintä. [https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/hairinnan-yleisyys-lasten-ja-nuorten-
kokemana](https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/hairinnan-yleisyys-lasten-ja-nuorten-kokemana)

Syksyllä 2023 tekemämme kyselyn mukaan seksuaalissävytteistä nimittelyä oli koh-
dattu Siikaisissa yläkoulussa ja myös ikävää, vartaloon liittyvää seksuaalissävytteistä
kommentointia toiselta oppilaalta. Kaksimielisyyksiä oli joutunut kokemaan useampi
oppilas. Koulupäivän ulkopuolella tapahtunut seksuaalinen häirintä ei ollut sekään ylä-
koululaisille tuntematonta. Alakoulun oppilaiden vastauksissa seksuaalisen häirinnän
kokemukset tai kaksimielisyydet olivat yksittäistapauksia. Sekä ala- että yläkoululaisten
mielestä häirintään puututaan koulussamme joko erittäin tai melko hyvin.

3.10 Seksuaalisen häirinnän ehkäisy

Kaikkien Siikaisten yhtenäiskoulussa opiskelevien ja työskentelevien tulee kohdella toi-
siaan kunnioittavasti ja tasavertaisesti. Minkäänlaista henkilöön tai ryhmään kohdistu-
vaa seksuaalista tai muuta häirintää - ei suvaita. Epäasialliseen kielenkäyttöön ja käyt-
tämiseen puututaan välittömästi. Koulussamme on käytössä sivistyslautakunnan hy-
väksymä suunnitelma oppilaiden ja henkilöstön suojaamiseksi väkivallalta, kiusaami-
selta ja häirinnältä, jossa on menettelyohjeet tilanteissa, joihin liittyy seksuaalista häi-
rintää.

Seuraavassa on ote kyseisen suunnitelman luvusta 3.4, jossa on määritelty sukupuoli-
nen ja seksuaalinen häirintä sekä ote luvusta 5.1, jossa on kuvattu tilanteen jälkihoito
ja menettelytavat.

Seksuaalinen häirintä (luvusta 3.4.)

*Sukupuolinen ja seksuaalinen häirintä voivat olla sekä psyykkistä että fyysistä. MLL:n Lapset
ensin internetsivustolla sukupuoli häirintä määritellään seuraavasti: Sukupuolista häirin-
tää on ei-toivottu huomio, joka liittyy sukupuoleen. Sellaista ovat esimerkiksi halventava tai
alentava puhe toisen sukupuolesta, sukupuoleen liittyvä kiusaaminen tai teot, jotka saavat tun-
temaan itsensä noloksi, pelokkaaksi, loukkaantuneeksi tai vihaiseksi. Vastaavasti seksuaalista
häirintää on muun muassa vihjailu ja seksuaalisesti värityneet vitsit, vartaloa, pukeutumista
tai yksityiselämää koskevat puheet ja kysymykset. Ehdottelu, vaatiminen ja fyysinen koskeminen
sekä raiskaus tai sen yritys ovat seksuaalista häirintää. Häirintää tapahtuu myös puhelimen ja
netin välityksellä. Sukupuolinen huomio muuttuu häirinnäksi viimeistään silloin, kun sitä jatke-
taan, vaikka huomion kohde ilmaisisi sen olevan epämiellyttävää.*

Menettelytavat tilanteissa, joissa oppilaaseen kohdistuu huonoa tai sopimatonta käytöstä, kiusaamista tai väkivaltaa ja joissa tekijänä on oppilas tai oppilaat (Luvusta 5.1)

Yleistä

Noudatamme välittömän puuttumisen periaatetta, jonka mukaan jokainen henkilökuntaan kuuluva on velvollinen puuttumaan havaitsemiinsa tilanteisiin, joissa ilmenee sopimatonta ja huonoa käytöstä, väkivaltaa, kiusaamista tai häirintää.

Henkilö, jolle on syntynyt epäily lapseen kohdistuneesta rikoksesta ja jolla on eniten asiasta ensikäden tietoa, tekee ilmoituksen poliisille (Lastensuojelulaki 25 § 3 mom). Mikäli ilmoitusvelvollisuudesta on epävarmuutta, otetaan yhteyttä Porin lapsirikosryhmään p. 0295 449 225 .

Akuutin sopimattoman ja huonon käytöksen sekä akuutin kiusaamis- väkivalta- ja häirintätilanteen lopettaminen

Tärkeintä on saada akuutti kiusaamis-, väkivalta- tai häirintä loppumaan. Tarvittaessa sovelletaan erillisiä koulun turvallisuusohjeita.

Jälkihoito häirintätilanteissa

Jos häirintätilanteisiin liittyy väkivaltaa tai niihin liittyvät teot täyttävät rikoslaisissa määritellyn rikoksen tunnusmerkistön, tilanteesta ilmoitetaan aina mahdollisimman nopeasti ensisijaisesti puhelimitse ja toissijaisesti Wilman välityksellä osapuolten huoltajille. Vakavissa häirintätapaauksissa otetaan aina suoraan yhteyttä poliisiin.

Muusta jälkihoidosta päätetään tapauskohtaisesti erikseen. Päätökset tekee rehtori ja tarvittaessa sivistyslautakunta.

Opetushallituksen ohjeisto liittyen seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisyyn ja puuttumiseen

Opas seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemiseksi ja siihen puuttumiseksi kouluissa ja oppilaitoksissa. Opetushallitus, Oppaat ja käsikirjat 2018: 4a

(https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/190023_opas_seksuaalisen_hairinnan_ennaltaehkaisemiseksi_ja_siihen_puuttumiseksi_ko.pdf)

Opetussuunnitelmien perusteiden arvoperustan kuvauksessa jokainen lapsi ja nuori nähdään ainutlaatuisena.

Turvallisuuden ja arvokkuuden kokemukset luovat perustaa sille, että oppilas oppii arvostamaan itseään. Yhtä merkittävää on kokemus kuulluksi tulemisesta, osallisuudesta ja mahdollisuudesta liittyä yhteisön hyvinvoinnin rakentamiseen yhdessä toisten kanssa.

Oppiainekohtaisia ohjeita:

Seksuaalikasvatus on yksi terveystieto-oppiaineen ydinalueista.

Yhteiskuntaopin opetuksessa tarkastellaan demokraattisia arvoja ja peruseriaatteita kuten ihmisoikeuksia, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.

Äidinkielen ja kirjallisuuden opetuksessa sekä oppimisympäristöjen ja työtapojen valinnassa otetaan huomioon lasten ja nuorten erilaisuus, yhdenvertaisuus ja sukupuolten tasa-arvo. Eri-tyistä huomiota kiinnitetään omien kokemusten kertomiseen sekä mielipiteiden ilmaisuun ja perusteluun siten, että oma toiminta tukee rakentavan ja kohteliaan vuorovaikutusilmapiirin luomista. Opetuksessa käytettävät materiaalit ja työtavat valitaan sukupuolitietoisesti ja stereotyyppioita välttäen.

Kaikkien katsomusaineiden tavoitteena on ohjata lapsia ja nuoria hyvään elämään pohtimalla oikean ja väärän kysymyksiä sekä yhteiselämän pelisääntöjä. Opetuksessa tuetaan toisen asemaan eläytymisen ja moninaisuuden hyväksymisen taitoja.

Kuvataiteessa tasa-arvo- ja sukupuolinäkökulmia on mahdollista käsitellä, kun työskentelyn lähtökohdانا ovat esimerkiksi nuorten omat yhteisöt, ympäristöt tai mediat. Opetuksessa voidaan tutkia sukupuolen esittämistapoja ja esimerkiksi pohtia, miten arjen visuaalinen kulttuuri vaikuttaa omaksuttuihin sukupuolistereotyyppioihin ja identiteettien rakentumiseen.

Rehtori vastaa johtamansa oppilaitoksen toiminnan lainmukaisuudesta ja koulutuksen järjestäjän asettamien tavoitteiden sekä määräysten ja ohjeiden noudattamisesta.

Ohjeita opettajalle:

- *osallistuu oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitosuunnitelman ml. seksuaalista häirintää koskevan suunnitelman valmisteluun ja tuntee toimintatavat seksuaalisen häirinnän ennaltaehkäisemisessä ja varhaisessa puuttumisessa*
- *osallistuu oppilaitoskohtaisen opiskeluhoitoryhmän työskentelyyn oman tehtävänsä näkökulmasta sekä oman luokkansa tilanteen ja ilmapiirin tuntien*
- *on kiinnostunut oppilaan kuulumisista ja keskustelee hänen kanssaan huolta herättävästä asiasta kahden kesken*
- *on tarvittaessa yhteydessä oppilaan kotiin sekä keskustelee huolesta ja huoltajien näkemyksistä asiaan perusopetuksessa ilmoittaa tietoonsa tulleesta koulussa tai koulumatkalla tapahtuneesta häirinnästä, kiusaamisesta tai väkivallasta niihin syyllistyneen ja niiden kohteena olevan oppilaan huoltajalle*
- *ilmoittaa rehtorille tietoonsa tulleesta oppilaitoksessa tapahtuneesta oppilaaseen kohdistuneesta seksuaalisesta häirinnästä*
- *ilmoittaa oppilaaseen kohdistuneen seksuaalirikosepäilyn poliisille ja lastensuojeluun luo opetustilanteisiin turvallisen ja rauhallisen ilmapiirin sekä huolehtii mm. tunne- ja vuorovaikutustaitojen harjaannuttamisesta osana laaja-alaista osaamista*
- *voi rajatusti konsultoida opiskelijahuollon henkilöstöä oppilaan yksilökohtaisen opiskelijahuollon tarpeesta*
- *ja luovuttaa tässä yhteydessä salassapidon estämättä opiskelijahuollon järjestämisen ja toteuttamisen*
- *kannalta välttämättömiä tietoja*
- *ohjaa oppilaan tarvittaessa kouluterveydenhuollon palvelujen piiriin*
- *on velvollinen ottamaan yhteyttä oppilashuollon psykologiin tai kuraattoriin yhdessä oppilaan kanssa todetessaan palveluiden tarpeen sekä luovuttaa psykologille ja kuraattorille tuen tarpeen arvioimiseen salassapidon estämättä tarvittavat tiedot*

Verkkomateriaalia:

- *My space, not yours! - Menetelmäopas seksuaalisen häirinnän ja väkivallan ilmiöiden käsittelemiseen nuorten kanssa on kehitetty VIOLA – väkivallasta vapaaksi ry:n hankkeessa. <https://ensijaturvakotienliitto.fi/violary/wp-content/uploads/sites/31/2020/03/MSNY-opas-kirja>*
- *Opitaan yhdessä! Sukupuolen ja seksuaalisen suuntautumisen moninaisuus -opas opettajille. <http://seta.fi/materiaali/#oppaat>*
- *Väestöliiton verkkosivusto: <https://www.vaestoliitto.fi/seksuaalisuus/seksuaalinen-hairinta-ja-seksuaalivakivalta/>*

3.11 Puuttuminen syrjimiseen ja häirintään

Kyselyn perusteella alakoululaisista syrjinnän esiintymisestä koulussamme ilmoitti kolmasosa oppilasta. Syrjinnän perusteina mainittiin sukupuoli, mielipide, ulkonäkö, puutteellinen tavarat sekä muu syy. Yläkoulussa 23/29 oppilasta katsoi, ettei koulussamme esiinny syrjintää ollenkaan. Kaikki oppilaat olivat sitä mieltä, että koulussamme puututaan syrjintään joko erittäin tai melko hyvin. Kysely auttaa oppilaita osaltaan tiedostamaan ja tunnistamaan vääränlaista käytöstä, ja oppilaille saatetaan tiedoksi kanavat, joiden kautta tilanteita ja ongelmia lähdetään selvittämään. Jos oppilas kokee, että hän on kokenut henkilökuntaan kuuluvan aikuisen taholta epäasiallista käytöstä tai ahdistusta aiheuttavaa materiaalia, kuraattori ja/tai rehtori ovat yhteyshenkilöinä, joiden kautta kokemusta lähdetään purkamaan.

Koulumme vahvuudet liittyen syrjinnän ja häirinnän ehkäisemiseen :

- Oppilaiden kanssa määritellään yhdessä tärkeitä käsitteitä ja keskustellaan niiden merkityksistä jatkuvasti, monipuolisesti ja avoimesti.
- Otetaan huomioon oppilaiden näkemykset, ajatukset ja ideat erilaisiin tapoihin ehkäistä syrjintää ja häirintää sekä edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.
- Yhtenäiskoulumme pienet luokka- ja ryhmäkoot edesauttavat ongelmien tunnistamista ja ripeätä puuttumista, vaikka pienet luokkakoot luovat toisaalta myös haasteita ystävyysuhteiden muodostamiselle.
- Yhtenäiskoulumme toimintakulttuurissa pyritään luomaan eri vuosiluokkien oppilaille yhteistä tekemistä ja luontevia tilanteita, joissa eri-ikäiset toimivat yhdessä ja joissa isommat oppilaat ovat nuorempien apuna ja tukena. Esimerkkeinä tästä ovat alakoulun kummitoiminta, yläkoulun tukioppilastoiminta, oppilaskunnan koko koululle suunnatut tempaukset, koko koulun yhteiset
- teemapäivät (ruskaretki, yleisurheilupäivä, laskettelupäivä, ammattien päivä) sekä koko koulun yhteiset juhlat. Välitunneilla ala- ja yläluokkalaiset ovat yhteisellä välituntialueella.
- Monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa pyritään rikkomaan luokkarajat ja mahdollistamaan uudenlaisilla ryhmäytymisillä sosiaalisten taitojen kehittymistä, uusia kaverisuhteita ja yhteishengen vahvistamista.
- Oppilaita kuullaan ja kuunnellaan: oppilaskunta kanavoi ideoita ja muutosehdotuksia, vuotuiset oppilaiden kirjalliset itsearviointit tarjoavat mahdollisuuden tuoda esiin vahvuuksia ja haasteita.
- Kodin ja koulun yhteistyö on tärkeitä. Säännöllisen ja jatkuvan Wilma-viestinnän lisäksi luokanopettajat ja luokanvalvojat tapaavat kasvokkain luokkansa oppilaiden huoltajat henkilökohtaisissa vanhempaintapaamisissa sekä yhteisissä vanhempainilloissa.
- Opiskelijahuoltoresurssit ovat koulussamme riittävät, ja tiivis ja joustava yhteistyö oppilashuollon henkilöstön kanssa tekee mahdolliseksi nopean reagoinnin esim. ryhmähenkeen ja häirintään liittyvissä asioissa.
- Koulutetaan henkilökuntaa ja tarjotaan erilaisia materiaaleja, ideoita sekä vinkkejä
- yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi sekä häirinnän ja syrjinnän ehkäisemiseksi.

Esimerkkimateriaalia: Maailmankoulun materiaali yhdenvertaisuuden käsittelyyn:
<http://www.maailmankoulu.fi>)

Jos koulussa havaitaan syrjintää tai häirintää, siihen puututaan seuraavin toimenpitein:

- Ensisijaisena vastuuhenkilönä on aina aikuinen, esimerkiksi opettaja tai joku muu henkilökuntaan kuuluva.
- Tilanteesta keskustellaan asianosaisten kanssa ja selvitetään tapahtumien kulku. Keskustelussa huolehditaan siitä, että jokainen tulee kuulluksi.
- Keskustellaan ja sovitaan seuraamuksista sekä tilanteen seurannasta. Sovitaan yhteisesti syrjinnän ja/tai häirinnän loppumisesta ja sovitaan, mitä tapahtuu, jos se sopimuksesta huolimatta jatkuu.
- Keskustelusta ilmoitetaan aina huoltajalle sekä vakavuusasteesta riippuen myös oppilashuoltohenkilöstölle. Jos huoltaja(t) niin toivoo, järjestetään uusi keskustelu, jossa myös huoltaja(t) on mukana.
- Suoritetaan sovitut seuraamuksiin liittyvät toimenpiteet.
- Jos syrjiminen/häirintä on jatkuvaa, Kiva koulu -tiimi ottaa asian käsiteltäväkseen.
- Seurataan tilannetta ja jos tilanne toistuu, kutsutaan paikalle tekijän (ja teon kohteen) huoltajat ja pohditaan yhdessä ratkaisuja tilanteeseen.
- Vakavammissa tilanteissa selvitetään, onko tarvetta ottaa yhteyttä lastensuojelun henkilöstöön ja/tai poliisiin.
- Oppilashuolto huolehtii siitä, että niin tekijä kuin teon kohde saavat tarvittavaa tukea.

4.SUUNNITTELU JA SEURANTA

Tämä suunnitelma on laadittu vuosille 2024-26. Sitä laadittaessa on määritelty tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatteet koulussa. Siikaisten yhtenäiskoulu arvioi tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista seuraavan kerran kolmen vuoden kuluttua tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa päivitettäessä. Oppilaille suunnatussa kyselyssä huomioidaan heidän kehitystasonsa.

Siikaisten yhtenäiskoulun opetushenkilökunta on 11.10. 2023 pitämässään kokouksessa käynyt arviointikeskustelun tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta koulussamme. Keskustelun pohjana ovat olleet luonnos Siikaisten yhtenäiskoulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaksi sekä oppilaille suunnatun kyselyn tulokooste. Arviointikeskustelussa on todettu, ettei Siikaisten yhtenäiskoulussa ole tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen liittyviä akuutteja ja merkittäviä korjaamistarpeita. Näin ollen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyötä voidaan jatkaa nykyiseltä pohjalta opetussuunnitelmassa ja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa määriteltyjen tavoitteiden mukaisesti.

Oppilaille kyselyn teettäneet opettajat käyvät erikseen suullisesti läpi kyseisten oppilasryhmien kanssa oppilaita askarruttaneita aiheita ja esille nousseita ongelmia. Oppilaille selostetaan myös käytänteet, joiden mukaan koulussamme puututaan häirintään ja syrjintään. Oppilaat saavat tietoonsa yhteyshenkilöt, joiden kautta he voivat ottaa esille kokemansa epäasiallisen tai ahdistavan kohtelun.

Mikäli koulussa havaitaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusperiaatteita loukkaavia asioita, niihin tartutaan välittömästi ja toimenpiteiden vaikutuksia seurataan ja arvioidaan aktiivisesti niin kauan, että ongelma on saatu poistettua. Asetetut kehittämistavoitteet kirjataan koulun lukuvuosisuunnitelmaan.

LIITE 1: KYSELY TASA-ARVON JA YHDENVERTAISUUDEN TOTEUTUMISESTA SIIKAISTEN YHTENÄISKOULUSSA

Siiikaisten yhtenäiskoululle päivitetään **tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa**. Siihen liittyen selvitämme, miten oppilaat ovat kokeneet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen koulussamme. Kyselyyn vastaavat vuosiluokkien 4 – 9 oppilaat.

Mitä tarkoitetaan tasa-arvolla?

- Tässä yhteydessä tasa-arvolla tarkoitetaan sukupuolten tasapuolista kohtelua.

Mitä tarkoitetaan yhdenvertaisuudella?

- Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmisiä ei aseteta eri asemaan taloudellisen tilanteen, yhteiskunnallisen aseman, iän, kielen, syntyperän, uskonnon, vamman, sairauden tai muiden henkilökohtaisten ominaisuuksien perusteella.

Vastauksenne otetaan huomioon koulun toimintaa kehitettäessä. Vastauslomakkeet käsitellään ja kyselyn tulokset **raportoidaan niin, ettei yksittäisen vastaajan vastauksia voi tunnistaa**. Kyselylomakkeita ei käytetä muissa yhteyksissä.

Ympyröi mielestäsi oikea tai sopivin vaihtoehto.

1. Oma sukupuolesi?

- a) mies/poika
- b) nainen/tyttö
- c) muu
- d) en halua kertoa

2. Millä vuosiluokalla olet?

4. 5. 6. 7. 8. 9.

3. Kohdellaanko koulussamme mielestäsi oppilaita sukupuolesta riippumatta oppitunneilla samanarvoisesti?

- a) kohdellaan erittäin hyvin
- b) kohdellaan melko hyvin
- c) kohdellaan melko huonosti
- d) kohdellaan erittäin huonosti

4. Kuinka hyvin mielestäsi opettajat sallivat oppilaiden ilmaista mielipiteensä koulussamme oppitunneilla?

- a) erittäin hyvin
- b) melko hyvin
- c) melko huonosti
- d) erittäin huonosti

5. Kuinka hyvin mielestäsi tyttöjen ja poikien ja muunsukupuolisten samanarvoinen kohtelu toteutuu koulussamme opintosuoritusten (kokeet, todistusarvosanat, yms.) arvioinnissa?

- a) erittäin hyvin
 - b) melko hyvin
 - c) melko huonosti
 - d) erittäin huonosti
-

Kuinka hyvin mielestäsi oppilaat toteuttavat koulu yhteisöön kuuluvien ihmisten samanarvoisen kohtelun periaatetta koulussamme?

kun kohteena ovat:

	muut oppilaat	opettajat	koulunkäynninohjaajat	kerhonohjaajat	siistijät	keittiötyöntekijät	opiskelu- huollon henkilöstö (kuraattori, terv.h., psykol.)	muut (esim. tekninen henkilöstö)
erittäin hyvin								
melko hyvin								
melko huonosti								
erittäin huonosti								

7. Seksuaalinen häirintä

- Seksuaalinen häirintä on ei-toivottua käytöstä. Häirinnällä loukataan toisen koskemattomuutta luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava tai ahdistava ilmapiiri. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä.

Mieti kokemuksiasi seksuaalisesta häirinnästä koulussa

7.1. Onko sinua nimitelty koulussa seksuaalissävyytteisesti (esim. homottelu tai huorittelu)?

- kyllä
- ei

7.2. Oletko saanut koulussa ikäviä, vartaloosi liittyviä seksuaalissävyytteisiä kommentteja tai seksuaalisuuteesi liittyviä huomautuksia toiselta oppilaalta/oppilailta?

- kyllä
- ei

7.3. Oletko saanut koulussa ikäviä, vartaloosi liittyviä seksuaalissävyytteisiä kommentteja tai seksuaalisuuteesi liittyviä huomautuksia koulun henkilökunnalta?

- kyllä
- ei

7.4. Oletko joutunut koulussa kuuntelemaan toiselta oppilaalta/oppilailta kaksimielisiä juttuja, jotka koit loukkaavaksi tai joiden kuuleminen sai olosi epämiellyttäväksi?

- kyllä
- ei

7.5. Oletko joutunut koulussa kuuntelemaan koulun henkilökuntaan kuuluvalta kaksimielisiä juttuja, jotka koit loukkaavaksi tai joiden kuuleminen sai olosi epämiellyttäväksi?

- kyllä
- ei

7.6. Oletko joutunut koulussa näkemään toiselta oppilaalta/oppilailta kuvia tai muuta aineistoa, jonka koit seksuaalisesti ahdistavaksi tai loukkaavaksi?

- kyllä
- ei

7.7. Oletko joutunut koulussa näkemään koulun henkilökuntaan kuuluvalta kuvia tai muuta aineistoa, jonka koit seksuaalisesti ahdistavaksi tai loukkaavaksi?

- a) kyllä
- b) ei

7.8. Oletko saanut kouluaikana toiselta oppilaalta/oppilailta epäasiallisia viestejä tai soittoja, jotka koit seksuaalisesti ahdistavaksi tai loukkaavaksi?

- a) kyllä
- b) ei

7.9. Oletko saanut koulussa koulun henkilökuntaan kuuluvalta epäasiallisia viestejä tai soittoja, jotka koit seksuaalisesti ahdistavaksi tai loukkaavaksi?

- a) kyllä
- b) ei

8.0. Onko toinen oppilas kosketellut tai lähennellyt sinua fyysisesti niin, että koit sen epämiellyttäväksi?

- a) kyllä
- b) ei

8.1 Onko opettaja tai muu henkilökuntaan kuuluva kosketellut tai lähennellyt sinua fyysisesti niin, että koit sen epämiellyttäväksi?

- a) kyllä
- b) ei

8.2 Oletko kokenut jotain muuta, minkä olet kokenut seksuaaliseksi häirinnäksi? Jos olet, kuvaile kokemaasi alle.

8.3 Jos vastasit edellä johonkin kohtaan kyllä, kerroitko häirinnän kokemuksesta opettajalle tai muulle henkilökunnalle tai ylipäänsä jollekin aikuiselle?

- a) kyllä
- b) ei

Häirintä ei ole täsmällinen, tarkoin määritelty ilmiö. Kuitenkin ihmisillä on yleensä jonkinlainen käsitys sen sisällöstä. Häirintä yhdistetään usein myös epäasialliseen kohteluun ja koulu- tai työpaikkakiusaamisen käsitteeseen. Häirintä voi olla psyykkistä, fyysistä, sosiaalista, sukupuoleen liittyvää tai seksuaalista.

8 Kuinka hyvin mielestäsi koulussamme puututaan häirintään?

- a) erittäin hyvin
- b) melko hyvin
- c) melko huonosti
- d) erittäin huonosti

9 Esiintyykö mielestäsi koulussamme kiusaamista oppilaiden keskuudessa?

- a) ei lainkaan
- b) jonkin verran
- c) melko paljon
- d) erittäin paljon

10 Esiintyykö mielestäsi koulussamme kiusaamista henkilökunnan taholta?

- a) ei lainkaan
 - b) jonkin verran
 - c) melko paljon
 - d) erittäin paljon
-

11 Mielipiteesi syrjinnän esiintymisestä koulussamme

- a) Koulussamme ei esiinny syrjintää. ____
 - b) Koulussamme esiintyy syrjintää (Minkä perusteella?)
 - b1 sukupuolen
 - b2 syntyperän
 - b3 uskonnon
 - b4 mielipiteiden
 - b5 seksuaalisen suuntautumisen
 - b6 perheen taloudellisen tilanteen tai yhteiskunnallisen aseman
 - b7 ulkonäön, pukeutumisen ja tavaroiden suhteen
 - b8 jos oppilaalla on oppimisvaikeuksia
 - b9 muun syyn perusteella, minkä?
-
-
-
-
-

12 Kuinka hyvin mielestäsi koulussamme puututaan syrjintään?

- a) erittäin hyvin
 - b) melko hyvin
 - c) melko huonosti
 - d) erittäin huonosti
-

13 Kuinka hyvin mielestäsi koulussamme annetaan tietoa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä asioista?

- a) erittäin hyvin
 - b) melko hyvin
 - c) melko huonosti
 - d) erittäin huonosti
-

Kiitos vastauksistasi